

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוז
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום חמישי י"ט טבת תשע"ט | דף היומי בבלי: חולין ל.
דף היומי בהלכה: מסימן שמ"א עד סימן תחילת שמ"ב.
מוסר: דבר בעיתו מתחילת ההקדמה עד "ובדידי הוה עובדא".
קנין חכמה הלימוד השבועי: חובת הלבבות שער הבחינה פ"ד 'והשביעית' עד פ"ה 'ואחר כן ישיב אל ליבו'.

הדף היומי בהלכה

אילו נדרים ניתן להתיר בשבת?

ולכתחילה יתירו את הנדר קודם השבת, אך בדיעבד, אפילו היה פנאי להתירו קודם השבת, יש להתירו בשבת. וכיון שיש בהתרת נדרים אלו צורך לשבת, מצוה להתירם בשבת. וכן מתירים נדרים שיש בהתרתם צורך מצוה, אף כשאין בהתרתם צורך לשבת.

[שו"ע שמא, א, משנ"ב א-ב, וביה"ל ד"ה אף;

ביאורים ומוספים דרשו, ביאורים ומוספים דרשו, 1, 6 ו 8]

מותר לידור נדרים בשבת. וכן מותר להתיר נדרים בשבת - אם יש בהתרת הנדר צורך לשבת. וכגון, שנדר שלא לאכול בשר, או שלא לשתות יין (בטרם עשה כן בשבת זו), שדברים אלו מצוה הם בשבת; או שנדר שלא לאכול את החלות המיוחדות לשבת, או שלא לאכול מאכלים אחרים שהדרך לענג בהם השבת. וכן אם רגיל לישון בשבת, שאז השינה בכלל עונג עבורו, ונדר שלא לישון; או שנדר שלא ללבוש מלבוש הנצרך לשבת - מתירים את נדרו.

הדף היומי בהלכה

מהו הטעם שאסור להתיר נדרים בשבת?

על פי הכתוב: "וְקָרַאתָ לַשַּׁבָּת עֲנִי... וְכַבַּדְתָּ... מִמַּצּוֹת חֻפְצֶיךָ". ולכן, התרת נדר לצורך השבת מותרת; וכן לצורך מצוה, שהרי אין זה 'חפצך', אלא חפצי שמים.

ויש אומרים שטעם האיסור הוא מפני שמעמד ההתרה נראה כדיון בבית דין, האסור בשבת מדרבנן; ולצורך השבת התירוהו.

[שו"ע שמא, א, משנ"ב א, ושעה"צ א-ב; ביאורים ומוספים דרשו, 5]

כאמור, נדר שיש בהתרתו צורך לשבת, או צורך מצוה, מותר להתירו בשבת; אבל נדר שאין בהתרתו צורך לשבת, ולא צורך מצוה - אסור חכמים להתירו בשבת.

ונחלקו רבותינו בטעם האיסור: יש אומרים שהוא מפני הטירחא שבדבר, שאינה לצורך שבת; ולכן התרת נדר לצורך השבת מותרת, וכן לצורך מצוה, דהיינו שהתירו את הטירחא לצורך מצוה.

ויש אומרים שאיסור זה כלול באיסור דרבנן לעסוק בעסקי חול בשבת,

הדף היומי בהלכה

איזה סיפור רצוי שאשה לא תספר לבעלה בשבת?

החול, אלא יפר ויבטל את הנדר במחשבתו, ובפיו יאמר לה לעשות את הפעולה שאותה אסרה על עצמה בנדר; וכגון, אם נדרה שלא ללכת למקום פלוני, יאמר לה: "לכי למקום פלוני".

וכל האמור נכון גם לגבי נערה מגיל שנים עשרה עד גיל שנים עשרה וששה חודשים, אשר נדרה נדר מהסוג שיש ביד אביה להפך.

[שו"ע שמא, א, ומשנ"ב ג-ד; ביאורים ומוספים דרשו, 9-10]

אשה שנדרה נדר מסוג הנדרים שיש ביד בעלה להפך, לכתחילה לא יספרו לבעלה על אודות הנדר בשבת, אלא אם כן יש בהפכת הנדר צורך לשבת. אך בדיעבד, אם בעלה שמע על אודות הנדר בשבת - רשאי להפכו בשבת, משום שאין בידו להפך אלא עד לסוף היום שבו שמע, ואם לא יפר בשבת, שוב לא יוכל להפך.

אולם, מפני כבוד השבת לא יאמר לה: "מופר לך", כדרך שאומר בימות

מצגת מרהיבה ומיוחדת - כך תלמדו בקלות וביעילות את היסודות המרכזיים של הלכות עירובין

שיחה מרתקת עם הג"ר יהודה גולדברג והרה"ג ר' מתתיהו גינסברגר,

על הרעיון שמאחורי המצגת המיוחדת שתוצג בעז"ה בשיעורי 'הדף היומי בהלכה' בכל אתר ואתר

גולדברג, "כתבתי ארבעה סיפורים מעשיים שמראים שכל אחד נזקק לפעמים להלכות עירובים, ולבסוף נבחר סיפור אחד שמועבר במצגת. מדובר במשפחה נורמטיבית שיוצאת לנופש במקום שבו אין עירוב או שכשרות העירוב מפוקפקת - זה יכול לקרות לכל אחד וגם קורה בפועל לרבים מאתנו, ולכן אנחנו צריכים לדעת את ההלכות כדי שנהיה ערוכים לאפשרות כזאת.

"בנוסף, המצגת בעצם נותנת את היסודות של הלכות עירובין כך שהלימוד הופך הרבה יותר נגיש. המשפחה שהגיע לבית הנופש לומדת קודם כל הפריד בין הרשויות, איפה זה רשות הרבים ואיפה רשות היחיד, היא בודקת אם מותר לטלטל בתוך החצר עצמה ובזה לומדת להכיר את המציאות, בהמשך לומדים גם את ההלכה של החצר במסגרת הלכות חצרות, ולבסוף הילד של המשפחה הולך כביכול לאיבוד ויש צורך לצאת אל מחוץ לתחום שבת כדי לחפש אחריו, ועל הדרך לומדים להכיר את היסודות הבסיסיים של הלכות תחומין".

"כל החומר הזה מוגש בצורה מקצועית, נגישה ובהירה", מסכם הרב גינסברגר, "פרי עבודה משותפת של הג"ר יהודה גולדברג שעשה את העריכה ההלכתית, הר"ר יעקב קרישבסקי שהעביר את הרעיונות לשפת המעשה והפך אותם למצגת מקצועית, ושלי הקטן, שהייתי שותף לעריכת הרעיון עצמו וגם להקראת ההלכות במצגת עצמה.

"את התוצאה תראו בעצמכם", הוא מסיים, "ואמנם אין הנחתום מעיד על עיסתו אך מאחר ואני רק אחד מהנחתומים שהכינו את העיסה הזאת, אני יכול לומר שהתוצאה אכן ראויה ומכובדת מאוד שתקל רבות על הלומדים בסייעתא דשמיא, ואנחנו מקווים ובטוחים שהם גם תפתח את השער בפני רבים נוספים שיצטרפו אלינו לעיסוק בהלכות עירובין".

לקראת תחילת לימוד הלכות עירובין, יוצא 'דרשו' בהפקה מיוחדת של מצגת הממחישה בצורה מרתקת וצבעונית במיוחד, את היסודות הבסיסיים של הלכות עירובין, שיאפשרו ללומדים להתקדם בעז"ה בהמשך ולהבין טוב יותר ובקלות רבה יותר את ההלכות הנלמדות על ידם.

"הלכות עירובין מחולקות למעשה לארבעה חלקים מרכזיים", אומרים הג"ר יהודה גולדברג, מו"ץ במודיעין עילית ור"מ בשיבת 'מלכות התורה', והרה"ג ר' מתתיהו גינסברגר, מגיד שיעור בדף היומי בהלכה, שעמדו מאחורי העריכה ההלכתית של המצגת המיוחדת.

"אנחנו מכנים את החלקים הללו בראשי התיבות רמח"ת - רשויות, מחיצות, חצרות ותחומין. מי שאינו יודע לחלק ביניהם, עלול להסתבך מאוד בלימוד והוא לא מבין את הסדר וההיגיון שבהלכות השונות, אבל אחרי שידועים להבדיל ולשייך כל הלכה לקטגוריה הנכונה, הלימוד הופך הרבה יותר קל ונגיש לכל אחד".

הרב גינסברגר עוסק במסירת שיעורים רוב שעות היום. הוא מכהן בין היתר כראש חבורה בכלל ללימודי עיוני לבעלי בתים, במסגרת רשת הכוללים של ארגון 'אחות תורה', וכמו כן מוסר כבר 14 שנה שיעורים בדף היומי על הש"ס הבבלי.

"פעמיים כבר מסרתי שיעורים במסכת עירובין במסגרת לימוד 'הדף היומי', ובשתי הפעמים ראיתי שהלימוד במסכת זו נתקל בקושי גדול מצד הלומדים, ומשתי סיבות: קודם כל כי רבים סבורים שהלימוד הזה אינו מעשי מבחינתם, והם מעדיפים לחזור על הלכות ברכת הנהנין או הלכות שב עד שייסימו ללמוד עירובין, והסיבה השנייה היא שההלכות הללו והמסכת הזאת נתפסות כקשות במיוחד, כידוע שמסכתות ענ"י (עירובין, נדה ויבמות) הן מסכתות קשות יותר להשגה ולימוד.

"ב'דרשו' החליטו לענות תשובה ניצחת לשתי הטענות הללו", מוסיף הרב

כשהגישו את האבן לרבינו שמח מאד, וסיפר שלפני הרבה שנים אחרי מלחמת ששת הימים היה אחד נוסע עם טנדר ומוכר אבנים כאלו בבני ברק, וכבר שנים נפסק הדבר, ושנים רבות לא ראה את האבן

'האבן מהר סיני' ששכנה בארון הסגור בחדרו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל - הסיפור המלא

כל חלק בפנימיותו. וכן פעמים רבות, עד שהיו החלקים כדמות בוטנים ועדיין הסנה בהם. ונפלאתי על זה, ע"כ. וכן כתב האפודי ז"ל.

והוסיף היעב"ץ על דבריו ז"ל: "וראיתי א' מאבני ההר הזה שהיה מצויר מצויר בו הסנה בתכלית ציור א-להי בגוון מתחלף לגוון האבן, וחלקתי האבן ההוא לחלקים רבים ונראה בכל אחד ואחד צורת הסנה". וכן כתב בעל הלבושי שרד בספרו ערבי נחל פרשת שמות וז"ל: "ונודע שצורת סנה נראה בכל אבני ההר ההוא, הר סיני, והועד עליו דבר פלא שאבן מהר סיני יש בו צורת הסנה, ואם ישבר האבן לשנים יש בכל אחד צורת סנה קטן מבראשונה. ואם ישבר לרבע יש בכל חלק צורת סנה קטן מאוד כפי גודל חלק האבן, אבל סנה שלם נמצא בו". וכתב הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל ז"ל: "...הביא איתו חתיכות קטנות מאבני הר סיני אשר בעל הערבי נחל והמגלה עמוקות והר' יעקב עמדין מעידין איך שעל כל חתיכת אבן אפילו קטנה מצויר צורת הסנה שנראה בו למרע"ה. והוא ענין חיזוק האמונה, אף שאנו עם ישראל ויראי השי"ת אין לנו צורך בזה כי מאמינים באמונה שלימה בהשי"ת ובתורתו הקדושה באמונה פשוטה וטהורה, עם כל זה ענין גדול הוא לחזק אלו נכשלים הם. ועז' באתי חתום בכ"ה בטבת שנת תשל"ט בנוא יארק. נאם משה פיינשטיין".

לאחר מכן שם רבינו את האבן על שולחנו והראה כמעט לכל מי שנכנס לחדרו את מה שהשאיר הקב"ה בעולמו זכר לחזק האמונה. לאחר זמן שמו את האבן בארון ומידי פעם היה מבקש רבינו עפ"י הצורך להוציאה להראותה לפי נסיבות הענין שהיה. ורבות מהפעמים היה זה בשיעור חומש, שם נגעו הרבה בענייני אמונה.

פעם אחת לפני כניסת שבת ראה אחד התלמידים במדרש שלסנה יש חמש עלים, וז"ל המדרש: דבר אחר, מתוך הסנה, רבי נחמן בנו של רבי שמואל בר נחמן אומר, כל האילנות יש מהן עושה עלה אחת ויש מהן שתיים או שלש. הדס עושה שלש, שנקרא (ויקרא כ"ג מ') עץ עבת. אבל הסנה יש לו חמש עלין. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, אין ישראל נגאלין אלא בזכות אברהם יצחק ויעקב, ובזכותך, ובזכות אהרן (שמות רבה שמות פרשה ב).

הוא התקשר להרה"ג ר' נח שטיינמן שליט"א נכדו הנאמן והמסור של רבינו, והוא סיפר זאת לרבינו. ורבינו מלהט הקודש וביקוש האמת שאל כמה זמן נשאר עד השקיעה - רבינו אוחז שאבן זו היא מוקצה בשבת - וכשראה שנתו עוד כמה דקות [כמה דקות ל-35 דקות לפני השקיעה שזה הזמן בו נוהג רבינו להדליק נרות שבת] הביא רבי נח זכוכית מגדלת ענקית שהיתה בבית רבינו לבדוק הדבר על האבן [חלק מבדי הענפים מטושטשים, ובאלו הברורים רואים 5 עלים] והספיק מרן לפני שבת לשמוח בזה שראה את מה שהביא המדרש באותה האבן.

שנים אח"כ, האברך החשוב ריי"ס שליט"א הכין תושבת מעץ וכתב עליה אבן מהר סיני - השם שנוהג רבינו לקרוא לאבן זו, וייחד שם מקום לחלקי האבן ולשברים הקטנים שנשברו ממנה ושם אותם. ושם רבינו בכך וביקש לשים את התושבת עם האבנים במדף בתוך הארון הנעול שבחדרו וכך שמורה האבן בארונו של רבינו עד היום.

(מזקנים אתבונן אמונה וביטחון ב' עמ' 111)

לפני כ-15 שנה [תש"ס] הגיעו אנשים לרבינו והביאו לו סלע גדול מהר סיני. אותם אנשים היו אז רחוקים מתורה ומצוות ומתוקף תפקידם בצבא הגיעו להר סיני ושם נתקלו בפלא האבן. ראו סלע (סלע גרניט חזק כהסוג שעושים ממנו שיש למטבח) שעליו מצוייר כעין שיח, וראו ששוכרים ושוברים אותו ובכל פעם ששוכרים נשאר צורת השיח. כשביררו את הדבר התברר להם שהם לא הראשונים שנתקלו בתופעה, זה דבר ידוע, ויתירה מזאת, לא נודע הדבר רק בימינו אלא כתוב בספרים כבר לפני מאות שנים.

אגב, מאוחר יותר סיפר ר' ישראל פרידמן שיח' על שכנו ר' נפתלי טייק שיח' מפתח תקוה, שעשה מחקר על האבן וכתב ספר על כך ושלח את האבן [את סלע הגרניט שעליו צויר הסנה] לאוניברסיטה העברית, ששם יש מיקרוסקופ אטומי, ושם בחנו את הסלע וגילו שגם באטומים שלו מצויר צויר הסנה. ועוד התברר שאין שום מקום בעולם שיש תופעה כזו [יש בעולם מקומות שיש כעין צויר חיצוני על האבנים, ונובע הדבר מחום אדיר שממס חומר מתכתי בשם 'מנג'ן, שמהחום נדחס ומצויר מבחוץ על הגרניט. אבל אין שום מקום בעולם שהדבר ממש בתוך האבן. אין מקום שכאשר שוכרים ושוברים כפי שיבואר לקמן, חוזר הדבר, רק כאן בהר סיני].

התפעלו אותם אנשים רחוקים והחליטו לעשות מעשה. סיכמו עם ממשלת מצרים ועשו חוזה מסחר שיאפשרו להם לשווק את האבן מחוץ לגבולות מצרים [מובן שחוץ מהתפעלותם מהזכר שהשאיר הקב"ה רצו להרוויח רווח ממוני, ולמעשה להרוויח מסתבר שלא הרוויחו מכל מיני סיבות שאין כאן המקום להזכירם]. אחד ממשפחתם של אותם אנשים למד בשיעור של רבינו, ושלחו איתו סלע גדול בגודל של כשלשה אגרופים שבור לשנים או שלשה חלקים, כך שניכר שצורת השיח - צורת הסנה נשארת גם אחרי ששוכרים את האבן.

כשהגישו את האבן לרבינו שמח מאד וסיפר שלפני הרבה שנים אחרי מלחמת ששת הימים היה אחד נוסע עם טנדר ומביא אבנים כאלו ומוכרם בבני ברק, וכבר שנים נפסק הדבר, ושנים רבות לא ראה מרן את האבן. והיה יכוח ממוני, רבינו דרש לשלם על האבן והם טענו שזכות היא עבורם שיהיה לרבינו האבן, ולא ויתר להם ושילם.

בהמשך הביאו התלמידים קמיה ממה שכתבו הראשונים והאחרונים בענין: בפרקי דר' אליעזר [פרק מ"א], ובאבן עזרא [שמות ג' ב'], בחזקוני [שמות ג' א'] וברבינו בחיי [שמות ג' א'] מובא, שהר סיני הוא במקום שבו היה הסנה ועל שמו הוא נקרא הר סיני, על שם מעשה הסנה עיי"ש.

המגלה עמוקות פרשת שמות כתב וז"ל: "בפירוש קארקאש של מורה נבוכים, איתא התם שעל אבנים המסבבים את הר סיני יש בהם צורת סנה. אם חוצבים כל אבן לחתיכות, על כל חתיכה תמצא צורת אילן סנה..."

ורבי יעקב עמדין בספרו בירת מגדל עוז בפרק בית המידות ... ציטט את מש"כ הרב משה הנרבוני המפרש למורה נבוכים להרמב"ם [אחד מהראשונים מלפני כ-700 שנה] וז"ל: "דע כי הר סיני העידו עליו כי האבנים הנמצאים בו יצמיד עליהם הסנה, ולכן נקרא ההר ההוא סיני על שם הסנה וגו'. ואחד מנכבדי ברצלונה מבני בן חסדאי הביא עמו מן האבנים ההם, וראיתי בו הסנה מצויר [מצויר] בתכלית הציור, והציור צויר א-לוהי. ושברתי האבן לחצאים ונגלה הסנה בכל חלק, וחלקתי אותו החלק לחצאים ונמצא הסנה מצויר [מצויר] בשטח

"אמרו עליו על הרב החסיד המופלג אברהם מונסון ע"ה, שכשהיה מתוודה בקהל עדתו בקרב ימי השובבי"ם, תבקע הארץ לקול המולה גדולה תאניה ואניה"

סקירה מיוחדת על השתלשלות מנהגי ימי השובבי"ם מתקופת הראשונים ועד ימינו

משה, שמביאים עניינים בספריהם על נושא שובבי"ם ת"ת. לאחרים עוסק השל"ה בהרחבה אודות ימים אלו. בתקופה מאוחרת יותר, בשנת ש"ס בערך, החלו מנהגי שובבי"ם להתפשט, וכך נכתב בספר ח"י ח"ב שובבי"ם פרק א': "אמרו עליו על הרב החסיד המופלג אברהם מונסון ע"ה, שכשהיה מתוודה בקהל עדתו בקרב ימי השובבי"ם תבקע הארץ לקול המולה גדולה תאניה ואניה".

המנהג עשה לו כנפים באשכנז, וכך כותב בעל עטרת זקנים באו"ח סי' תקע"ב: "...אדכירנא כד הוינא טליא שפעם אחת גזרו בק"ק ווינא שובבי"ם ת"ת... וכמדומה לי שהיה בשנת שצ"ג, והיה אז מורה צדק בק"ק ווינא אא"ז הגאון מהר"ל רופא זצ"ל..."

כמה שנים לאחר מכן, בשנת שצ"ט, הנהיגו בלובלין אמירת סליחות וצום שובבי"ם ת"ת, ובשנת ת"ד הדפיסו קונטרס סליחות מיוחד לימים אלו, וכך נכתב על דף השער: "זה דבר חדש הוא כבר היה לעולמים שנהגין להתענות ולומר סליחות שובבי"ם ת"ת במדינות מעהרין וביהם ואוסטרייך. וכבר התעוררנו פה לובלין זה כמה שנים להתענות ולומר סליחות, ונדפס הפזמון וסדר הסליחות בשנת שצ"ט..."

בימי הארז"ל ותלמידיו נתפשט המנהג ע"פ כל קצוי תבל. באיטליה נתפשטו תיקוני שובבי"ם ע"י הרמ"ז, ועד ערי טורקיה וספרד שתיקנו לעצמם תפילות וסליחות מיוחדים לימים אלו.

(גיליון מאורות הכשרות, מתוך 'שמלת אליעזר')

מקורות ראשונים למנהגי השובבי"ם מצאנו בסוף תקופת הראשונים - בשנות ה' ק"נ - בזמנו של בעל תרומת הדשן, שאף השתתף במנהגי שובבי"ם וצם בהם, וכך מפרט תלמידו בעל ה'לקט ישר' (עמ' 116): "וזכרני שהמנהג באושטרייך בשנת העבור מתענין ח' תעניות, ומתחילים פרשת שמות ביום ה', ואח"כ בכל יום ה' עד פרשת תצוה, וסימן לאלו התעניות - שובבי"ם ת"ת, שהם ר"ת מן הסדר: שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים, תרומה, תצוה. ובכל שנת העיבור הרב והקהל מקבלים עליהם אלו התעניות בחצר בית הכנסת בשבת ויחי, ומתנה אם בא יו"ט ביום ה' שיתענו ביום ב' קודם יום ה', ומלמד שיש לו ו' שעות אין צריך להתענות, והרבה תנאים כאלו. וזכרני שהוא [בעל תרוה"ד] [מתענה בימי דשובבי"ם ת"ת אע"ג שיכול ליתן ד' פשוטים לצדקה...". נראה שמנהג זה היה כבר מבוסס ומושרש בזמנו בקהילות ישראל.

לאחר מכן נזכר מנהג זה בקצרה בהלכות ומנהגי מהר"ש אות תמד: "שאלתי למ"ר שלום, מפני מה מתענין כשהשנה מעוברת, ואמר לי לפי שהשנה ארוכה יותר משנים אחרות, ויש זמן מופלג מתעניות שלאחר החודש שמתענים בה"ב לתעניות שני וחמישי ושני שלאחר הפסח, מבשנים אחרות, ולכך מתענים". דבריו הועתקו ביתר ביאור בהגהות המנהגים למהר"א טירנא בדיני פורים אות י' שכתב: "בעיבור גילין לקבוע תענית לסימן שובבי"ם - פרשת שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים, וי"א גם ת"ת - פי' תרומה תצוה. וכל יום ה' מתענין וקורין פרשת השבוע שחרית, ואומר שומר ישראל וכו' ובמנחה ויחל דרשו ועננו... מהר"ש סי' תמד".

מאוחר יותר מצאנו איזכורים בספרי תלמידי המהרש"ל, הלבוש, בעל מטה

יהלומים מגדולי ישראל

באחד הימים העז אחד הצעירים ושאל את רבנו למה הוא ממהר כל-כך. רבנו ענהו קצרות: "די הייליגע ווינטער נעכט"... [לילות החורף הקדושים...]. ליותר מזה לא היה צריך אותו צעיר. הנה עוד בנש"ק המתיימר לדבר גדולות ונצורות...

מה עשה הישועות משה' מוויז'ניץ זצ"ל כלילי טבת הארוכים

כל-כך ממחר לתפילת מעריב בגין כך. הלה לא התעצל, ועלה אחר רבנו בלאט אל מבוא הבית. וירא והנה רבנו מיסב אל שולחנו ופותח בלימוד ערב, יושב הוא רכון על הספר ומתענג על דברי הגמרא, הרש"י והתוס', בשפה ברורה ובנעימת קול. לא רצה הלה לעזוב את משמרתו, עדי ראה וייווכח בעיניו כמה זמן אכן ינצל האברך הבנש"ק מלילי החורף. עברה שעה, חלפו שתיים והרבי עדיין לומד, גומע בשקיקה דף ועוד דף, עוד רש"י ועוד תוס', ואינו מש מהספר. כך עמד הצעיר הירושלמי עשר שעות... אח"כ סיפר נוכח קהל ועדה, כי במשך הלילה קם רבנו מהספר שלוש פעמים בלבד, להפסקה קצרה של הכנת תה ותו לא... מאז ידע אותו צעיר והזהיר אחרים לאמור: "אכן, האברך הזה ממהר אל ה"הייליגע ווינטער נעכט".

(מתוך מאמרו של הרה"ג רבי שמואל צבי גנץ שליט"א)

בחורף תש"ה התגורר כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'ישועות משה' מוויז'ניץ ז"ע בשכונת מאה שערים שבירושלים. בתקופה ההיא היה מנהגו בקודש להתפלל תפילת ערבית במנין הראשון שבשטיבלאך, עם דמדומי חמה. חסידים ואנשי מעשה שישבו באותה שעה בבית המדרש והמתינו למנין הבא, המה ראו כן תמהו על מה ולמה האברך החסידי הזה ממהר כל-כך, מדי ערב.

באחד הימים [כך מסופר בספר 'מקדש מלך' עמ' טו], העז אחד הצעירים ושאל את רבנו למה הוא ממהר כ"כ. רבנו ענהו קצרות: "די הייליגע ווינטער נעכט"... [לילות החורף הקדושים...]. ליותר מזה לא היה צריך אותו צעיר ירושלמי. הנה עוד בנש"ק המתיימר לדבר גדולות ונצורות... "הייליגע ווינטער נעכט"... מה לו לאברך הזה עם עניינים כה גבוהים? ומחשבה למעשה - החליט אותו צעיר לבדוק ולעקוב אחר האברך, מה יש לו עם ה"הייליגע ווינטער נעכט", שהוא

נכנס יהודי למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א וסיפר לו שיש בחור בישיבה שיש לו שתי אחיות מבוגרות שטרם מצאו זיווגן. "הדבר טורד מאד את מנוחתו של הבחור, עד כדי שאינו יכול להתרכז בלימוד"

מרן שליט"א אמר ליהודי כך: "יש כמה עצות לדבר הזה. קח דף ועט ותרשום"

היה רגיש. האם אדם זה שמח או עצוב? חלש או חזק? חששן או בטוח בעצמו? הקדש שימת לב ותהיה מסוגל לחלוק עמו את הקשיים. והנה עוד קטע מאלף מדבריו של הגר"ח ויינברג זצ"ל: המקום הראשון לישום הרעיונות הללו, הוא עם המשפחה והחברים. חוסר הבנה ואמפתיה, הם הסיבה הראשונה להיווצרות טינה במשפחה. כשאתה חוזר הביתה, נסה להבין מה עובר על בת זוגך. חשוב מה היא עושה כל יום על מנת שהבית יתנהל כראוי. שוחח על כך והראה שאתה מבין שהיא עובדת קשה. חפש דרכים חדשות לעזור. בדומה, בחור שחוזר הביתה וצונח מול העיתון עם צלחת מלאה באוכל, מעליב את ההורים. זה נראה כאילו שהוא מסתובב בבית מלא ברהיטים, כשברקע זוג דמויות של הורים שישלמו את ההוצאות שלו. תן מבט לעבר האמא שלך כשאתה חוזר הביתה. על מה היא חושבת? משהו מטריד אותה? משהו משמח אותה? שים לב!

הילדים שלך הם אלה שלהם אתה צריך לדאוג הכי הרבה. אתה אוהב אותם, ובאמת כואב בשבילם. אבל האם אתה מסוגל להרגיש איפה הם עומדים? "להיכנס לנעליים של הילדים" עלולה להיות משימה קשה במיוחד, משום שהיא דורשת הכרה בכך, שמדובר בבני אדם בעלי ישות עצמאית ונפרדת. משמעות התפיסה הזאת, היא שהגיע זמן להפסיק להתמקד בכאב שנגרם לך, משום שהם אינם מגשימים את ציפיותיך מהם, ולהתחיל להתמקד בקשיים שלהם עצמם. באופן מצער, מיליוני הורים עוברים את זה עם הילדים שלהם. אין דבר שהם אוהבים יותר מילדיהם - ובכל זאת הם משדרים אומללות ושנאה. האם זה לא מזעזע? וכל זה רק בגלל שהם לא מרגישים מספיק את השני.

וכה אמר הגר"ח מישקובסקי שליט"א: "פעם ישב המשגיח דחברון הגה"צ רבי הירש פאלי זצוק"ל, באוטובוס, באחד הספסלים האחוריים. באחת התחנות עלתה אשה לא דתיה עם כלב, והנהג אמר לה לשלם כרטיס גם עבור הכלב. האשה סירבה. התפתח ויכוח, הטונים עלו, והתפתחה מהומה שלימה. המשגיח של ישיבת חברון לא התבייש הוא פסע מסוף האוטובוס עד הנהג, ואמר לו בחיכוך: "הכלב הזה פחות מגיל חמש, ועל פחות מגיל חמש לא משלמים כרטיס".

ברגע אחד נרגעו הרוחות הנהג חיך, האשה חיכה, הויכוח הסתיים, והאוטובוס המשיך לדרכו. מה תאמרו? בושות! בזיונות! לא, כבוד התורה! כל אלו לא מעניינים את רבי הירש! מה שמעניין אותו הוא להגיד מילה טובה אחת, ולהשכין שלום בין אדם לחברו."

הרבנית שטיינמן ע"ה קנתה בננות. השאירה אותן במטבח על השיש כדי שרבינו זצוק"ל יעשרן, ופנתה לנוח. רבינו קטע ראש בננה ועישר. פנה לנכדו ואמר: "תאכל את שארית הבננה. בננה שלא אוכלים, משחירה. סבתא תקום ותראה שהבננה השחירה, ידאב ליבה. איני רוצה שתצטער. לזרוק, זה 'בל תשחית'. תאכל, בבקשה". הנכד לא אהב לאכול בננה, בירך רבינו זיע"א ואכל בעצמו. הנכד לא ידע, שמרן רשכבה"ג בעל אילת השחר זיע"א הקפיד שלא לאכול בננה, בגלל שחשש לדעות מסוימות, שלא נפסקו ב"משנה ברורה", על ברכת הבננה. אבל אם יש, ולו ספק קל, שמא הרבנית תצטער, ולא צער נורא חלילה, אלא יתכרכמו פניה. אם יש חשש לכך, עבר על גדרו, ואכל!

- זהו נושא בעול עם השני!!!

הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

"נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם"

לפני כשבעים, בד' בטבת, נכנס יהודי לרשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א וסיפר לו שיש בחור בישיבה שיש לו שתי אחיות מבוגרות שטרם מצאו זיווגן. "הדבר טורד מאד את מנוחתו של הבחור, עד כדי שאינו יכול להתרכז בלימוד. אמו תח' סיפרה שבמקרים רבים הוא חוזר הביתה ועוד לפני שאומר שלום, שואל מיד האם יש חדש עם אחותו", סיפר היהודי וביקש בשמו ברכה שאחיותיו ימצאו זיווג בקרוב והוא יוכל לעלות ולהתעלות בלימוד התורה. מרן שליט"א אמר ליהודי כך: "יש כמה עצות לדבר הזה. קח דף ואט ותרשום א. לקבל להזהר בתכלית הזהירות מדיבורי לשון הרע ב. לא לדבר ביקורת על אף אחד ג. לא להקפיד על אף אחד ד. מאד חשוב גם שלא יהיה עליהם קפידות ולכן אם יש חשש שנגרם למישהו צער על ידם שיפייסוהו ויבקשו מחיה ושיבקשו ממנו שלא יקפיד. ה. שיתפללו על חברות שצריכות שידוך". כשהיהודי סיים לכתוב בקצרה את דברי מרן שליט"א הראה למרן את הדף לראות מה שכתב ואישר זאת.

"וירא בסבלותם", מהו וירא שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליהם מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן... ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, ומשוי זקן על בחור, ומשוי בחור על זקן, והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להם סבלותיהם ועושה כאלו מסייע לפרעה, אמר הקב"ה: אתה נחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך" (שמות רבה א', כ"ז).

משה רבינו זכה להיות מושיעם של ישראל בזכות שהתעורר להשתתף בצערם. על הפסוק "וירא בסבלותם" כתב רש"י: "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם", ומסביר הסבא מקלם, שמשא רבינו לא נהג כמנהג אנשי העולם המשתתפים בצער הזולת במשך שעה קלה ולאחריה ממשיכים בשגרת יומם, אלא נתן עיניו, עיני השכל לצייר תמיד צערם עד שידאג לבו עליהם כמי שדואג לעצמו. כדי לישא בעול עם השני, להבין אותו, לסייע לו ולהתפלל עליו, אנו צריכים, קודם כל לראותו אותו. "וירא בסבלותם". על אברהם אבינו נאמר "וישא עיניו וירא והנה שלושה אנשים ניצבים עליו וירא וירץ לקראתם". אמר על כך מרן רבינו הגדול בעל האבי עזרי זיע"א: "אברהם אבינו קודם כל ראה את האחרים. כשרואים טוב את השנים - מבינים מה חסר לו".

נשים לב לדבריו הפשוטים, אך המאלפים, של הגאון רבי נח ויינברג זצ"ל, ראש ישיבת "אש התורה", בשיחתו בנושא של "נושא בעול עם חברו": היה מודע לכך, שכל אדם נושא על גבו "שק" פרטי, הגדוש לעיפה בקשיים ומאבקים שעליו להתמודד עמם - בעיות של הערכה עצמית, תוכניות שלא מומשו, כישלונות, ספקות, אי התאמה... זהו חלק מאתגר ההתקדמות בחיים.

ההופעה החיצונית של בני האדם, אינה משקפת בהכרח את פנימיותם. דווקא אלה שנושאים את השק הכבד ביותר, עלולים להיראות כלפי חוץ משוחררים ועלזים. אנשים רבים מעדיפים להסתיר את רגשותיהם. אדם שנראה לך כרגוע ומסודר, יכול להיות נתון בסערה פנימית עזה.

בחן היטב את האנשים ונסה לחשוב מה מתחולל בקרבם. הבן, שבעיותיהם של האחרים, חלומותיהם ותקוותיהם, אמיתיים לא פחות אלה שלך. בדיוק כמורך, לכולם ישנו משא. התמקד בכך ושאל את עצמך: "מה הם סוחרים?" השתמש בדמיון על מנת להרגיש כיצד המשא מכביד עליהם.

ה'חפץ חיים' שמע את הפרטים, שתק ונאנח אנהה חזקה. אחר כך פתח את פיו ואמר: "בני, תלמידי, אינני יכול לסייע בידך מאומה". התפלא התלמיד ושאל בכאב: "רבי, מדוע? הברכה אחת לך אבי?!"

"וירא בסבלותם" - "נתן עיניו ולבו להיות מצר עליהם"

רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל מסביר "איך עושים מופתים", ע"י מעשה ששמע מרבי שלום שבדרון זצ"ל

שהיה חולה פעם, והחלו מחשבות להתרוצץ במוחו: 'וכי באמת איכפת ל'חפץ חיים' שאספר? וכי אינו מעוניין שעוד מישוהו יהיה בריא? האם אסור לי גם לספר בחשאי לקרובים אלי ביותר? והרי ברוך ה' הבראתי...'. כך ליוו אותו מחשבות ולחצים.

בשלב מסוים החליט לספר, ולחש באוזנם: "זה לא רופא ולא פרופסור, פשוט נסעתי לעיר זו וזו, הרב של העיר - אינני יודע אם הוא עדיין חי - נתן לי ברכה ומאז אני בריא". איך סייים את הסיפור - נפל על המקום ב'מחלת הנפילה'. אבוי. זעזוע גדול אחז בכולם. הם היו בהלם והוא היה כאוב על שהזיק לעצמו. שבור מאד. ה'חפץ חיים' עוד היה חי. מיהר ונסע לראדין, נכנס, פרץ בבכי ותינה את רוע גורלו: "אחות אשתי חולה, הם לחצו אותי לקיר, כיון שהייתי בלחץ גדול הוכרתי לספר. איך ססיפתי נפילתי על המקום. ---רבי! עזור לי! תשלח אותי לרב, לאיזה אדמו"ר או צדיק אחר, כדי שאבריא שוב, אנא!..."

ה'חפץ חיים' שמע את הפרטים, שתק ונאנח באנחה חזקה. שתק. אחר כך פתח את פיו ואמר לו: "בני, תלמידי, אינני יכול לסייע בידך מאומה".

"רבי, מדוע? הברכה אחת לך אבי?! הרי בשעתו שלחת אותי לצדיק, ועתה להיכן שתשלח אותי אסע, גם מעבר לערי החושך אנא!"

"אסביר לך. בשעתו כאשר נכנסת וסיפרת על מצבך העגום ושהרופאים אומרים כי אין תרופה למחלתך, ראיתי את צערך וידעתי את מכאובך, ושאכן הרופאים מתקשים למצוא לה מזור לפי מצבך. מה עשיתי? התעניתי עליך 'ארבעים תעניות' כדי שתהיה בריא, ואז באתי אליך ואמרתי שתיסע לאותו רב. כעת אני כבר זקן, ובשום אופן אינני יכול להתענות ולצום". [ומדוע שלח אותו לרב ההוא? - או שהסתיר ועטף את המופת כאילו שזה מברכתו של הרב, או שבאמת שניהם הועילו: ארבעים התעניות עם ברכת הרב הצדיק].

עד כאן העובדה ששמעתי מפי ר' שלום. רבותי, שואלים איך עושים מופתים? איך מרפאים חולים? וכי אנחנו יכולים לצום למען השני? הלוואי שבשבייל עצמנו נוכל לצום! ה'חפץ חיים' התענה ארבעים תעניות בשביל בחור מהישיבה, וכך עשה את המופת: "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם".

(יחי ראובן שמות תשע"ז)

איך עושים מופתים? - שח הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל - שמעתי מפי רבי שלום שבדרון ששמע מאדם גדול זצ"ל את המעשה הבא:

בראדין, בישיבתו של ה'חפץ חיים' זצ"ל למד בחור חולה. אינני זוכר אם נחלה בהיותו בישיבה או שבא לישיבה חולה. הבחור נכנס ל'חפץ חיים' וסיפר לו כי אינו בריא וכי הרופאים לא מוצאים רפואה למחלתו [מחלת הנפילה רח"ל], ובכה לפניו: "מה יהיה אתי, מה יעלה בגורלי?"

ה'חפץ חיים' כמעט ולא הגיב, אבל התעניין: "מה הרופאים אומרים?" והבחור פירט באוזני רבו תחזיות שחורות.

לאחר תקופה לא ארוכה, נכנס ה'חפץ חיים' לחצר הישיבה וחיפש את הבחור, התעניין: "היכן בחור פלוני?" הבחור [החולה] הגיע. ה'חפץ חיים' אמר לו: "סיפרת לי כי אתה חולה, יש לי עצה בשבילך. אם תבטיח לי שלעולם לא תגלה את הסוד איך הבראת - אומר לך את העצה".

- "ודאי, מה פתאום שאספר!"

"ובכן, סע לעיר פלוני, תיכנס לרב העיר, ספר לו שאינך בריא, הוא יברך אותך ובעזרה"י תבריא. אבל תזכור את התנאי - לעולם אל תספר איך נהיית בריא!" הבחור נסע לעיר המיועדת, ניגש אל הרב ותינה את מצבו ואכן קיבל את ברכתו. מאז הבריא והפך כאחד האדם.

חלפו כמה שנים, הבחור התחתן והחל להעמיד משפחה, לבנות בית ולראות את עולמו בבריאות ושלוה. אחות של אשתו, סבלה גם היא מאותה מחלה, רח"ל, וכיון שבני המשפחה ידעו שהאברך היה פעם חולה והבריא, באו אליו בשאלות: לאיזה רופא הלכת? איזו רפואה לקחת?

האברך הצעיר ניסה להתחמק פעם אחר פעם: "אינני יכול להגיד, לא היה משהו מיוחד, עבר חלף". אך הם הריחו כי מאחורי דבריו טמון משהו, וכיון שכך - חקרו אותו, שאלו ולא הניחו לו. אשתו הכאיבה לו, ואחריה גיסתו יום יום: "מדוע אינך מרחם עלינו, כיצד אינך פוצה פיך לרחם על בני משפחתך?!" והוא ניסה את מזלו להתנצל: "יש לי סיבה שאינני מספר, וגם אין לי אפשרות לומר מדוע אני לא יכול לספר..." התשובה הזו רק הגבירה את סקרנותם ולחצם.

חלפו ימים נוספים של בקשות שטוחות מבני המשפחה והוא שכח [בהרגשה]

"לדבר אל בובה כל בוקר כמה דקות"

העצה שנתן מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ליהודי שארבעה מילדיו סבלו מגמגום כבד

ישוב להיות כרגיל. וההסבר לזה הוא כי ברוב המקרים הילד מסיבה כלשהי נתקע קצת בדבור וכיון שחברים וגדומה לועגים לו, הוא חושש יותר, וממשיך לדבר לא ברור, וכבר קשה לו לחזור לר' כאחד האדם בלי בושה ולכן העצה היא לקחת איזו בובה, שהיא לא לועגת לו... ולדבר כמה רגעים אליה ותוך כמה ימים יתרגל לדבר רגיל בעז"ה.

"אין צורך להוסיף כי עשינו את העצה, ולשלושה ילדים זה הועיל מיד ולקביעי לקח קצת זמן אבל גם אצלו הועיל בסוף ב"ה..."

במכתב לגיליון 'דברי שיח' מספר א' ד' מנתילות:

"היו לי ארבעה ילדים שסבלו מאוד מקושי בדבור. היה להם גמגום חריף, וכמובן הדבר מאוד קשה עליהם את החיים, ואין צורך לפרט.

"הלכתי לרבינו שליט"א, ואחרי שבירך אמר לי שאמתין כמה רגעים שייגמר קבלת קהל ויגיד לי איזה עצה. ואז הוא אמר לי ששמע עצה שמועילה וכדאי לעשות אותה.

"העצה היא - לדבר אל בובה כל בוקר כמה דקות, ובעז"ה מהר מאוד הדיבור

רבינו נכנס והתיישב ליד ידידו ומחותנו מרן הגרש"ז אויערבאך, והסיר את הכובע מראשו כדי לתת לבעלי השמחה את ההרגשה שהוא יושב בניחותא... הצלמים הגיעו במהרה וצילמו אותו מכל זווית

מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל מלמד פרק מאלף בזריזות ובכבוד הזולת

וגם הנה הוא יצא לקראתך (שמות ד, יד)

רבינו היה יושב ומאזין בניחותא, שואל ומתעניין על פרט ופרט, ומשתתף בכנות גמורה בשמחתם או חלילה בצרתם של ישראל.

כך הדבר בשעה שהוצרך לצאת ולהשתתף באיזו שמחה - רבינו היה יושב בניחותא בזמן שהותו שם, כאילו כל הזמן שבעולם עומד ופנוי לרשותו. רק לאחר ששיר כי יצא כדי חובתו, לא היה משתתף עוד רגע אחד, אלא מתרומם ממקומו ופונה לצאת.

ביטוי קולע נשמע פעם מפי רבינו בעניין זה, באוזני ת"ח שהסיעו ברכבו לחתונה אחת. כשיצא רבינו מהרכב, ביקש הנהג לברר כמה זמן בדעתו לשהות בחתונה, כי על כן רצונו לדעת מתי לבוא לקחתו בחזרה. השיב לו רבינו: "כדי שיעור צילום..."

ואכן רבינו נכנס, עלה למזרח והתיישב ליד ידידו ומחותנו מרן הגרש"ז אויערבאך. אף הוריד את הכובע מראשו כדי לתת הרגשה לבעלי השמחה שהוא יושב בניחותא... הצלמים הגיעו במהרה וצילמו את רבינו מכל זווית, ואף גם יחד עם בעלי השמחה...

בתוך שתי דקות לבש רבינו בחזרה את הכובע ויצא מן החתונה. כאשר פתחו בנסיעה, הסביר רבינו לבן לוותו, שבעצם בעלי השמחה אינם צריכים אותו בשביל הריקודים, אלא בעיקר בשביל התמונות, ובזה הוא משמח אותם. אם כן אפוא, זהו השיעור שעליו להיות שם, ותו לא מידי...

אמת כי משום כך היו הכל מייקרים את בואו של רבינו עד מאוד, ואף אם היה זה לרגעים ספורים ממש. ידעו כולם וחשו כי זמנו של רבינו מצומצם ומדוקדק ביותר, ועל כן ידעו להעריך כל רגע במחיצתו.

סיפר על כך אחד מגדולי הדיינים, שנכח פעם משך שעה ארוכה בשמחת חתונה שערך אחד מהעובדים בבית הדין לצאצאיו. רבינו, לעומת זאת, הגיע להשתתף בחתונה זמן קצר ביותר. לבסוף התברר כי לאותו עובד ישנה תרעומת גדולה - דווקא על הדיין... מדוע לא שהה שם יותר. כלפי רבינו, הכביר בעל השמחה בברכות והודאות על השתתפותו...

לתמייהת אותו הדיין, השיב והסביר העובד: "כבודו מגיע לכל חתונה, ולכן מצפה הייתי ממנו הרבה יותר... הרב אלישיב כמעט ולא מגיע לחתונות, זמנו קצוב כנראה מאוד, ולכן אם בכל זאת הגיע, הרי זו בשבילי חשיבות גדולה, למרות ששהה בחתונה רק זמן קצר..."

כך עלה ביד רבינו לשמח את בעלי השמחה, בזמן הקצר להפליא ששהה שם, כי על כן העניק להם באמת קורט מן היקר שבאוצרותיו: הזמן!...

(מתוך 'משוש דור ודור' - מרן רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל)

זריזותו הנפלאה של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ניכרה היטב לעיני העומדים לפניו בלילות בשעה שהיה משכים קום ליום חדש של תורה ועבודת ה'. אך נפקחו שמורות עיניו של רבינו, וכולו אומר זריזות ורעננות. בתוך זמן קצר להפליא, כבר רכון היה על גבי הגמרא...

ותהי לו תכונת הזריזות לקנין נפשי בר קיימא, וגם לעת זקנותו המופלגת, בעת שכוחות הגוף עזבוהו, אך בקושי יכול היה לשרך את רגליו, והוא נצרך לסיוע על כל צעד ושעל - לא הסכים רבינו להיעזר באיש, ואף לא בקרובים אליו ביותר, אם וכאשר הרגיש שיש באפשרותו לעשות את הפעולה בכוחות עצמו. היטב ניכרה אצילותו באמצע הלימוד, בשעה שהיה נצרך לאיזה ספר. גם כאשר כולו היה מכאובים, מכף רגל ועד ראש ואין בו מתום, ובקושי הלך על רגליו עם ההליכון, תיכף ומיד היה נאזר בגבורה וקם ממקומו, בלי שיהי והתלבטות ולו לרגע, ובכוחות לא לו היה מתרומם ופוסע עם ההליכון במהירות עד למדף בו נמצא הספר. בשובו למקומו, יש וכמעט היה נופל עם הספר בידו, מרוב מאמץ - עם כל זאת, ברגע שהקיץ משנתו להמשיך ולהשתעשע בשירת חייו, שירת התורה, היה נעשה הכל בזמן קצר ביותר, עד שבתוך דקות בודדות כבר היה יושב על יד הגמרא כשהוא שוכח עולם ומלואו על ייסוריו ומכאוביו.

בטרם הלימוד שבאשמורת הבוקר, היה רבינו שותה כוס קפה. זהירות יתרה נהגו צאצאיו העומדים לשרתו, לחמם את המים שבקומקום מיד בעת שרבינו התעורר, פן יגיע מצב בלתי אפשרי שהוא יתיישב ליד השולחן ויצטרך להמתין קמעה...

בשנים המאוחרות, הורו הרופאים לרבינו לבדוק את מידת הסוכר בדמו לפני שתיית הקפה, ואף ליטול תרופה אחת. כל אלו נעשו במהירות עצומה, כמו בסרט נע.

כשרבינו היה אומר את הפסוקים שלאחר ברכת התורה, כבר היה מושיט את אצבעו בשביל לבצע בה את הבדיקה. מיד כשסיים היה לוקח את התרופה, ותיכף כבר היו מגישים לו את כוס הקפה. המתח מצד הנכדים היה גדול, להספיק לעשות את הכל בזמן המדויק - בעוד רבינו עצמו שלו ורגוע, נפשו שלמה בכל מיני שלמות של מידת הזריזות החביבה, המביאה ליד המעלות הנשגבות שנמנו בברייתא דרבי פנחס בן יאיר.

"כדי שיעור צילום"...

ואולם, יחד עם חריצותו וזריזותו של רבינו הלהוט אחר התורה, הרי שבאותם רגעים גופא שהקדיש למען זולתו, לא היה ניכר עליו כלל שהוא לחוץ בזמן.

רבנו שמע את הדברים, ניגש אל הגבאים, ואמר להם בתקיפות: "תדעו לכם, מי שעושה מריבה עם רב, החיים שלו בסכנה!"

מעשה נורא שסיפר הגר"ד בן אברהם שליט"א, תלמידו של הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל

ויאמר מי שמתק לאיש שר וְשֵׁפֶט עֲלֵינוּ (שמות ב, יד)

ר' בן ציון. אך רבנו שותק. הרב שך חשב דקות מועטות, ולפתע נעמד והכריע בהחלטות: "אסור לפגוע ברב. אפילו אם מחמת זה הכולל יסגר והאברכים ייצאו לעבוד, אין זה מתיר לפגוע ברב. אסור שהאברכים ידברו בשבת בבית הכנסת במקום הרב!".

רבנו לא חת מפני איש, וכאשר שמע את ההוראה יוצאת מרבו, היה זה אצלו כהוראה משמים, ומיד קיבל כח ועזות דקדושה, וללא מורא מתוצאות המעשה ניגש אל האברכים והודיע להם את אשר שמעו אוזניו, וכה אמר: "הרב שך פסק שאסור לאברכים למסור את הדרשה בשבת במקום הרב, לכן מעתה בשום פנים ואופן אין למסור את הדרשה".

הגבאים שמעו על כך ומיד באו בכעס לצעוק עליו: "מי שמך לשר ושופט עלינו, באיזה זכות הינך אוסר על האברכים למסור את השיעור". רבנו לא נבהל, וענה להם ברוגע שהלך עם אחד מהאברכים מהכולל אל הרב שך והוא פסק להם שלא ימשיכו באמירת הדרשות בשבת.

עצתם של הגבאים התבטלה והרב של בית הכנסת חזר שוב לקדמותו באמירת השיעורים. אבל עתה רצו הגבאים להתנקם באברך שהלך יחד עם רבנו לשאול את הרב שך, משום שהבינו שבוודאי ידו היתה במעל והוא היה המושך בחוטים להליכה אל הרב שך.

הם ביררו אצל האברכים שוב ושוב מיהו האברך הלז, עד שמצאו מי שגילה להם את שמו, ומיד הודיעו לו שמכאן ולהבא אינו מקבל יותר את המילגה מהכולל. כשרבנו שמע את הדבר הזה, דיבר עם האברכים על כך ואמר: "נעשה כאן פשע נורא, שהאברך שהלך לשאול את הרב שך סולק מהכולל ואינו מקבל את המילגה, לכן ראוי שמעתה כל אחד יתן את המעשרות שלו לאברך הזה, כדי שיוכל להמשיך וללמוד כאן בכולל". ואכן כך היה, במשך חודשים ארוכים המילגה של אותו אברך היתה מהמעשרות של כל האברכים, וגם רבנו בעצמו היה נותן את המעשרות שלו בשביל זה.

עבר זמן, אבל כעסם של הגבאים לא נח, והם שמו לב שאפילו שהפסיקו לתת לאותו אברך את המילגה, בכל זאת הוא עדיין ממשיך לבוא לכולל כדרכו מימים ימימה. לאחר ששמעו שרבנו ואברכי הכולל דואגים לתת לו את המילגה מכספם הדל, באו אל רבנו - ראש הכולל והודיעו לו שאינם מסכימים שהאברך ישאר בכולל, ועל רבנו לדאוג לסלקו מהכולל. רבנו שחשש על כבוד התורה של הרב, שהגבאים מעתה ירדפו את כל מי שיעמוד לימינו, נעמד ואמר להם בתקיפות: "אני לא מסלק אותו הוא ישרא כאן! אם אתם רוצים תסגרו את הכולל, אבל הוא ישרא כאן!". ומעידים האברכים כי מעולם לא דיבר בכזו תקיפות, ורק כאן לכבוד התורה ולומדיה, נעמד בתקיפות להדוף את המבזים אותה. והמשיך רבנו ואמר לכל האברכים: "בעצם כולם היו צריכים ללכת לשאול את הרב שך מה לעשות בנוגע לאמירת השיעור בשבת, והאברך הזה היה הנציג של כולם, א"כ העוול שעושים לו הוא עוול כלפי כולם. לכן אנו ממשיכים לתת לו את המעשרות כדי שיוכל להמשיך ללמוד בכולל".

הגבאים הבינו שבדרך זו לא ישיגו את מבוקשם, החליטו ללכת בדרך אחרת, פנו אל רבנו ואמרו: "אין לנו התנגדות על זה ששואלים את גדולי ישראל מה לעשות, אבל אם כבר שואלים, למה שואלים את הרב שך, הרי אנחנו ספרדים והרב שלנו הוא הגאון רבי עובדיה יוסף, ומן הראוי שישאלו אותו ולא את הרב שך". ענה להם רבנו: "גם אם היו שואלים את הרב עובדיה יוסף, הוא היה אומר שאסור לאברכים למסור את השיעור הזה בשבת, כאשר הוא פוגע ברב של בית הכנסת". אחרי כמה ימים חזרו הגבאים, ואמרו ששאלו את הרב עובדיה והוא אמר שהאברכים ימשיכו למסור את השיעור בשבת, וא"כ הם דורשים להחזיר את המצב שהאברכים מוסרים את השיעור במקום הרב.

רבנו הבין כי בוודאי הם לא הציגו לו את הסיפור במלואו, ואמר להם מיד: "אני לא מאמין לכם שכן הוא אמר, ואני שולח שני אברכים לשאול אותו אם אכן כך אמר". וכך עשה, שני אברכים נסעו אליו וספרו לו בפרטות את כל המעשה, ושאלו האם אכן זה נכון שהורה לגבאים שהאברכים ימשיכו למסור את השיעור. הרב עובדיה ענה להם, שהגבאים הציגו לו את השאלה אחרת לגמרי, ונוסח שאלתם היה: יש אצלנו בקהילה כולל, ואנו מעוניינים שהאברכים של

מעשה נורא סיפר תלמידו של רבנו הגרב"צ פלמן זצ"ל, הגר"ד בן אברהם שליט"א. בשנים מסוימות כיהן רבנו כראש כולל בקהילה מסוימת, אשר הכולל היה שייך לקהילה ובעיקרו היה מיועד לבני הקהילה. באותו זמן כיהן כרב בבית הכנסת של הקהילה תלמיד חכם מופלג שהיה גדול בתורה ובמידות, נצר למשפחה רבנית מפורסמת. הרב היה אהוב מאוד על בני הקהילה, והשפיע עליהם בדרשותיו המעניינות והמרתקות, וממש הצליח לעשות בקרבם מהפכה. בעוד שבהתחלה רוב הציבור לא היו אדוקים בתורה ובמצוות, וכמעט ולא היה בתוכם אפילו אחד ששלח את בניו לשיבות ואת בנותיו לבית יעקב - הרב בחכמתו ובמתק שפתיו הצליח להראות להם בחוש את הפסוק 'טעמו וראו כי טוב ה', וכולם הבינו כי הטוב ביותר בעבורם ובעבור ילדיהם הוא להתחזק בתורה ובמצוות, ובעקבות כך שלחו את ילדיהם למוסדות תורניים, ולאט לאט הקהילה התחילה להתהפך לאנשים יראים ושלמים.

אלא שכידוע, היצר הרע לא שותק, וכשרואה מקום שהקדושה הולכת וגוברת בו הרי זה לצנינים בעיניו, ומחפש איך להפריע ולחבל בכל דרך אפשרית. וגם כאן הצליח להסית את הגבאים כנגד הרב, והם כעסו מאוד על כך שהפך את הקהילה לחרדים ויראים, ועל כך שמדבר נגד המוסדות שבהם הם התחנכו כל השנים. ישבו הגבאים בינם לבין עצמם ודנו מה אפשר לעשות כדי לפטר את הרב מתפקידו ולהביא רב חדש שילך כפי הלך רוחם. מצד אחד אי אפשר לבוא ביום אחד ולפטר את הרב, כיון שהוא מאוד אהוב על בני הקהילה, וכאשר יפטר אותו יכול לקום עליהם מרד גדול בבית הכנסת. אבל מצד שני, לפי דעתם לא יתכן שהרב ישאר רב בבית הכנסת הזה ויהפוך בסוף את כולם ל'שחורים'...

בסוף העלו רעיון: הרי השפעתו של הרב באה מכח דרשותיו המעניינות מדי שבת, א"כ הכח היחידי שיש בידם לעשות הוא, למנוע את הרב מלומר את השיעור, ועל ידי כך במשך הזמן הקשר של הציבור עם הרב יתמעט והאהדה שהם חשים לו תפוג, וממילא בסוף יוכלו לפטר אותו ממשרתו ללא קושי. לכן העלו רעיון, שמעתה אברכי הקהילה שלומדים בכולל של הקהילה הם ימסרו את הדרשה בשבת במקום הרב. בכל שבוע אברך אחר ימסור דרשה. וכך למראית עין הם עושים מעשה כביכול לטובת בני הקהילה, שנותנים לאברכים עידוד בזה שהם ימסרו את הדרשה, וממילא לא יבואו להתקומם על זה שלוקחים מהרב את השיעור. ומכאן הדרך פתוחה לבטל את השפעתו של הרב על הקהילה. אלא שעדיין חששו שמא האברכים לא יסכימו למסור את הדרשה במקום הרב, כי לא ירצו לפגוע בו. קבעו אפוא שכל אברך שיתנגד ולא ירצה למסור את השיעור כשיגיע תורו, לא יקבל יותר את המילגה מהכולל.

רבנו שכיהן באותה תקופה כראש הכולל, ראה והבין את זממם, והיתה לו עגמת נפש גדולה מכך, אבל לא ידע מה לעשות. מצד אחד אסור לפגוע ברב בשום פנים ואופן, לא יעשה כזאת בישראל. אבל מצד שני, אם האברכים יתנגדו לגבאים, הם יקיימו את זממם ולא יתנו להם את המילגה, ועל ידי כך יאלצו להפסיק ללמוד. לכן החליט בדעתו שכל זמן שהאברכים מעצמם אינם שואלים אותו מה לעשות, אין לו מחויבות להתערב בזה, ותפס בפלך השתיקה, וחשב שכאשר יבוא מי שיבוא לשאול בעצתו, אז יראה מה להכריע.

בינתיים, האברכים שחששו להפסיד את המילגה התחילו לומר את הדרשות בשבת במקום הרב. רבנו ראה את הדבר ומאוד מאוד כאב לו על כבודו של הרב, עד שממש נחלה מכך. אבל עדיין נשאר בשתיקתו... הרב דוד בן אברהם שליט"א שלמד באותו זמן בכולל, היה קשור מאוד לרבנו ולא היה עושה דבר וחצי דבר בלא להוועץ בו תחילה. כשראה את צערו הגדול של רבנו על הדבר הזה, אזי כאשר הגיע תורו למסור את הדרשה הלך לשאלו כדת מה לעשות - למסור את השיעור או להמנע. רבנו שמע את השאלה, והיה נראה שהמתין לרגע הזה שישאלו אותו מה לעשות. ואמר: "אני לא יודע מה לענות". ופירט את ההתלבטויות שיש לו בזה. ובסוף הציע שכדאי שילכו ביחד למרן הגרא"מ שך לשאול בעצתו.

הרב שך שמע את השאלה, חשב, ואז פנה אל רבנו בשאלה: "מה אתה אומר,

הכולל ימסרו בכל שבוע בתורנות דרשה בשבת בבית הכנסת, כדי שיתלמדו איך לדרוש ברבים, ובמשך השנים יוכלו להיות רבנים". ולא הזכירו דבר מהפגיעה ברב בית הכנסת. ועל זה ענה להם שבוודאי שזה דבר חשוב וטוב. אבל עתה כששומע שכל המטרה היא כדי לפגוע ברב בית הכנסת, בוודאי אסור לעשות כן. רבנו שמע את הדברים, ניגש אל הגבאים, ואמר להם בתקיפות: "תדעו לכם, מי שעושה מריבה עם רב, החיים שלו בסכנה!". וסיפר להם שלפני כמה שנים, כשאביו הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל היה רב בבית כנסת בתל אביב, הגבאים שם נלחמו בו מאוד על הקפדתו בשמירת ההלכה ועל עמידתו בפרץ מפני רוחות זרות. ורבנו סיפר את מעלליהם למרן הסטייפלר, והוא ביקש למסור לגבאים את הדברים האלו: "תדעו לכם, עם רב לא מתקוטטים, משמים לא יותרו על זה". אולם הגבאים המשיכו לעמוד במרדם, ולאחר זמן קצר נסעו ארבעת הגבאים

יחד ברכב לחתונה של אדם מהקהילה, ובדרך היתה להם תאונת דרכים, אחד מהם נהרג והשאר נפצעו. סיים רבנו את סיפורו ואמר לגבאים: "דעו לכם, זה מסוכן מאוד מה שאתם עושים".

הגבאים שמעו את האזהרה הנוראה הזו, נבהלו קצת, אבל מיד אזרו אומץ והתחילו להשמיץ את רב בית הכנסת ולטעון כנגדו טענות רבות. כשסיימו יצאו מבית הכנסת, וכאן התרחש מופת מוחשי, לעיני עשרות מתפללי המקום. משמים תבעו את כבוד הרב, ומיד כשיצאו קיבל אחד מהם דום לב ונפח את נשמתו. לא עבר זמן רב, ויד ה' פגעה גם בגבאי השני וקיבל התקף לב, והוכרח לנסוע לניתוח לחוץ לארץ, ובריאותו התרופפה עד למאוד. ויהי לפלא.

(שלמים מציון ויחי תשע"ו)

”מרגלא בפומייהו דאינשי שאם אחד הלשין על חברו, מותר הוא גם כן אחר כך להלשינו... ובאמת הוא טעות גמור”

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

בלבו, אבל לא לעשות שום פעולה כתוצאה מכך. כי על מנת להוציא ממון לא מועיל כלל ההיתר של 'דברים ניכרים'. וכפי שבדיני נפשות אומרת הגמרא בסנהדרין שאפילו ראו אדם שרץ אחר חברו לחורבה, ורצו אחריו ומצאוהו עומד על גבי חברו ההרוג עם סכין בידו ודם מטפטף ממנה, אי אפשר להורגו על סמך זה כי 'על פי שניים עדים יקום דבר' - כן הוא גם לגבי דיני ממונות!

הדוגמה שמביא לכך החפץ חיים היא - "אם אחד יש לו הזק בעסקו מצד מלשינות וכדומה, ויש לו על ישראל 'דברים הניכרים' שהוא עשה לו את הדבר הזה, על זה הסמך הוא הולך אחר כך ומלשין אותו גם כן, כי מרגלא בפומייהו דאינשי שאם אחד הלשין על חברו, מותר הוא גם כן אחר כך להלשינו... ובאמת הוא טעות גמור..." ומבאר שמלבד שאסור לעשות שום פעולה לשם נקמה גרידא, אלא רק כדי להציל את ממונו, ורק כשאי אפשר להציל באופן אחר - גם אי אפשר כלל לסמוך בדיני ממונות על 'דברים ניכרים' אלא צריכים עדות של שני עדים בבית דין.

אתמול עסקנו בהיתר לקבל רכילות מאדם שנאמן על השומע כשני עדים, וראינו כי מלבד התנאים הרבים הנדרשים להיתר זה - כיום הוא כבר אינו שייך כלל. בהלכות הנלמדות היום בסדר הלימוד היומי, מביא ה'חפץ חיים' אופן נוסף שבו מותר לקבל ולהאמין לרכילות - כאשר השומע רואה על אותו אדם "דברים ניכרים" המוכיחים כי מה שסופר עליו הוא אמת.

אולם, גם כאן ישנם שורה ארוכה של תנאים להיתר: א) שלא יהיה שום צד זכות בדבר; ב) שתהיה זו הוכחה ממשית, ולא "דבר הניכר קצת". ג) שתהיה תועלת להבא עבור השומע בקבלת הדברים. ד) שיראה את "הדברים הניכרים" בעצמו, ולא ישמע אותם מפי אחרים. ה) מותר לו רק להאמין בלבד, אבל לא לספר לאחרים.

וכאן מעורר ה'חפץ חיים' על דבר "שנכשלין בו בעוונותינו הרבים", כאשר אנשים שיש להם סמך כלשהו או סברא שפלוני הזיק אותם וכדו' - עושים לעצמם דין לבד. וזוהי טעות גמורה, הוא כותב, משום שגם בהתמלא כל התנאים הדרושים ל"דברים הניכרים", אין זה אלא היתר לשמוע ולהאמין